

BOLEČA ZGODBA IZ OBDOBJA SLOVENSKE OSAMOSVOJITVE

»Tonija pokopavamo že 24 let ...«

24 LET
POTEM

Je bil Toni Mrlak sestreljen le za propagandne cilje? – Njegova vdova je vložila zasebno tožbo zoper nekdanjega poveljnika specialne brigade Moris Toneta Krkoviča in dva neznana strelca

Toni Mrlak v svojem helikopterju

Tomaž Bukovec

Ob 20. obletnici vojne operacije Nevihita in konca vojne bo Hrvaška organizirala paradno, na kateri naj bi bilo glavna zvezda letalo mig 21R. Letalo, s katerim je pilot **Rudolf Perešin** septembra 1991 prebregnil iz JLA (pozneje so ga sestrelili v operaciji Blisk). Njegov prebreg je imel takrat in ima še danes za hrvaško državo in prebivalstvo izjemen pomen.

Podobno zgodbo, čeprav povsem drugačno, imamo tudi v Sloveniji. Bolj tragično, bolj bolečo. Zaradi prikrievanja resnice o sestrelitvi sodelavca TO, sicer pilota armade, **Tonija Mrlaka** nad Ljubljano prvi dan vojne. Njegovo ime ne krasi parad, posmrtno še navadne značke sodelavca ni dobil. Njegova vdova **Emilija Mrlak** je maja vložila zasebno tožbo zoper nekdanjega poveljnika specialne brigade **Moris Toneta Krkoviča** in dva neznana strelca zaradi umora na grozovit ter zahrbtnen način.

Toni Mrlak je bil poveljnik helikopterske eskadrilje JLA na Brniku od ustanovitve leta 1981. S slovenskimi obrambnimi silami je začel sodelovati avgusta 1990, najprej s poznejšim načelnikom MSNZ Ljubljana – okolica **Elom Rijavec** (stricem) in z **Jelkom Kacinom**, ki je bil takrat še pomočnik sekretarja za ljudsko obrambo **Janeza Janše**. Kacin in Mrlak sta velikokrat letela skupaj in skrivaj opravljala izvidništvo, za Tonija in slovensko stran najpomembnejši, pozneje usoden pa je bil njun do-

govor o preletu dveh do treh izvidniških in neoboroženih helikopterskih gazela z Brnika na slovensko stran v primeru oboroženega spopada med JLA in slovensko TO. Organizacijo preleta gazel je v celoti prevzel Mrlak. Maja, ko je zanj postalo prevroče, saj ga je izsledila vojaška obveščevalna služba JLA, je na obestave s Kacinom odšel njegov kolega, pilot **Jože Kalan**. Njuno srečanje je takrat varovala (slovenska) vojaška varnostna služba TO pod vodstvom **Andreja Lovšina**. O načrtovanih preletih helikopterskih gazel v primeru dneva D sta bila obveščena Janez Janša in predsedstvo Republike Slovenije, čeprav, po besedah bivšega predsednika **Milana Kučana** na predstavitvi knjige **Drage Potočnjak** Skrito povelje junija 2013, le z zelo skopo informacijo o tem, da se dogovarjajo o morebitnem prebegu helikopterskih.

Priloge na prebeg

Za Tonija Mrlaka smo junija 1992 v Nedeljskem dnevniku zapisali, da je največja napaka desetdnevne vojne. Jelko Kacin, takratni minister za informiranje, pa je Tonija v reviji Obramba nekaj tednov pozneje označil za najbolj tragično žrtev vojne. Sestrelila ga je enota protizračne obrambe 30. razvojne skupine oziroma 27. zaščitne brigade TO (pozneje MORIS), ki ji je v tistem trenutku in na tistem mestu (terasa stolpnice Trg republike 3, nekdanja Iskra) poveljeval Anton Krkovič. Mrlak pa ni bil najbolj tragična žrtev spopada po naključju ali po nesreči. Njegova vdova

Njegova družina se je morala, in se še danes, soočiti z očitki na račun očeta, njegova vdova se je kar deset let borila za pravice otrok po padlem očetu, ki je bil tajni sodelavec TO. Vsa ta leta in še danes poslušajo očitke in obtožbe, ki so bile daleč od resnice.

Emilija Mrlak, njena sestra in avtorica knjige Skrito povelje Drage Potočnjak ter drugi so prepričani, da je bil žrtvovan in sestreljen namenoma, za »višje cilje«. Bil je tajni sodelavec slovenskih oboroženih sil, človek, ki je pripravljala enega najdrznejših podvigov, kar jih je mogoče ob neki vojni ali oboroženem spopadu, to je prebeg velikega dela brniške helikopterske eskadrilje JLA na Brniku, ki ji je poveljeval. Potem pa je bil sestreljen nad Ljubljano, ko je z neoboroženimi helikopterskimi gazela peljal kruh vojakom. Zakaj? Da svetu poveljmo, da je pri nas vojna, da dvignemo moralo vojakov, smo zgolj za propagandne cilje sestrelili svojega? Dokazov o sodelovanju Mrlaka s slovenskimi obrambnimi silami je dovolj, najbolj verodostojen dokaz o resnici vsega izrečenega in vseh pripravah je bil prebeg pilota **Jožeta Kalana** in tehnika letalca **Bogomirja Šuštarja**, ki sta 28. junija 1991 s helikopterskimi gazela preletela iz armade. 27. junija, prvi dan oboroženih spopadov, sta po tajni frekvenci, ki jo je določil njun poveljnik Mrlak, zamenjati na svojo grozo ugotovila, da so ga sestrelili. Že naslednje jutro sta izkoristila prvo priložnost za pobeg in srečno preletela na stran slovenske teritorialne obrambe.

Danes sta oba upokojena. Jože Kalan je ob slovesu od vojske prejel od ministrice **Ljubice Jelušič** uro (zelo simbolično ...), kar je bila praktično vsa zahvala za njuno izjemno pogumno dejanje, če odmislimo medaljo za hrabrost (1991) in častni znak svobode RS (1992). Ob vsem tem se zdi nenavadno, da ni v čast podvigov Tonija Mrlaka, Kalana in Šuštarja, načrtovanih in realiziranih, ter sploh z omenjeno akcijo povezano ime kakšne letalske enote ali praznik, na primer dan vojaškega vojnega letalstva, ki ga sicer praznujemo v spomin na prvi bojni polet pilotov ljubljanske letalske stotnije 12. januarja 1919. Dejstvo je, da so Mrlakove priprave za prelet gazel ter Kalanov in Šuštarjev poznejši uspehi prelet do sledaj najpomembnejša dejanja za slovensko vojaško letalstvo, ves čas pa se vzbujajo občutki, kot da se tega sramujemo. Šuštar in Kalan se nista nikoli postavljala v ospredje in tudi ko smo se prvič srečali spomladi leta 1992 na Brniku, so bile njune prve besede: »Ne piši o naju, piši o Toniju.« Nedeljski dnevnik je bil prvi (tako je za Jelkom Kacinom, ki je junija v reviji Obramba v kratki napovedi daljšega julijskega prispevka prvi omenil Mrlakovo dejansko vlogo pri osamosvojitvi Slovenije), ki je zapisal resnico o pilotu Toniju Mrlaku že junija 1992. Prvi, pa vendarle pozno. Eno leto po sestrelitvi. Njegova družina se je morala, in se še danes, soočiti z očitki na račun očeta, njegova vdova se je kar deset let borila za pravice otrok po padlem očetu, ki je bil tajni sodelavec TO. Vsa ta leta in še danes poslušajo očitke in obtožbe, ki so bile daleč od resnice. Vse, kar so naredili za dokazovanje resnice o Tonijevem sodelovanju s TO in o okoliščinah njegove smrti, so naredili sami s še nekaterimi Tonijevimi sodelavci in prijatelji, predvsem Šuštarjem in Kalanom, država ni naredila praktično ničesar.

Ovadba

Po izidu knjige Drage Potočnjak Skrito povelje (2013), v kateri pisateljica, Tonijeva svakinja, po petletni raziskavi in delu, ki bi ga morali opraviti kriminalisti, z dokumenti in pričevanji temeljito osvetljeva dogajanje okoli Tonijeve smrti, je njegova žena Emilija Mrlak pričevala, da se bo končno zganilo tudi pravosodje. Da bodo le spoznali, da njen mož in tehnik letalec

Bojanče Sibinovski, ki je bil takrat z njim, nista kar tako »padla dol«. Tako nekako je bilo zabeleženo v tožilskem spisu, ki je brez najmanjše preiskave februarja 1992 romal v arhiv. Tožilec **Tomaž Miklavčič** in preiskovalni sodnik **Milan Krstič** si očitno nista upala zapisati niti tega, da je bil helikopter sestreljen. Kaj šele, da bi ugotavljala, kdo, zakaj in kako ga je sestrelil. A se tožilstvo po uradni dolžnosti kljub zbranemu dokaznemu gradivu v knjigi spet ni zganilo.

Zato je Emilija 15. decembra 2014 na okrožnem državnem tožilstvu v Ljubljani podala kazensko ovadbo zoper poveljujočega Antona Krkoviča in dva neznana strelca zaradi dveh kaznivih dejanj umora. Strelca sta bila dva, le da je prvi zgrešil, drugi pa zadel, nikoli pa nista povedala, kateri je zadel. Po dobrih treh mesecih je prejela odgovor tožilstva, da je kazenski pregon protipravnega pobijanja in povzročanja ran po takrat veljavnem jugoslovanskem zakoniku zastaral junija 2006 ter da ni dovolj indicov, da bi se umor zgodil na zahrbtnen in grozovit način, za kar še ni pretekel rok pregona. Ravno o tem pa je prepričana vdova Emilija. Da je šlo za umor na zahrbtnen in grozovit način. Zato se je odločila za korak, ki se ga je otepla ves 24 let, da sama poda zahtevo za preiskavo zoper Krkoviča in predlaga sodišču dve posamezni preiskovalni dejanji zoper neznana strelca. Vse drugo je namreč že poskusila.

Na pol poti

Štirindvajset let po vojni Toni Mrlak in njegova družina nista našla miru. »Imam občutek, da sem ustavljena na pol poti in da še vedno nisimo naredili vsega, kar bi morali. Prva leta sem bila celo pripravljena sprejeti, da je šlo za 'napako', ki pa mi je nihče niti ni poskušal razložiti. Navno sem pričakovala, da bo nekoga zapelja vest in se bo za tako imenovano napako, ki je bila v resnici namerna sestrelitev, javno opravičil. Pa so samo pljuvali čez Tonija in se vsa leta sprenevedali. Dokler sodišče v tem primeru ne bo reklo bobu bob, bo lahko vsak govoril po svoje. Mogoče so mislili, da bom odnehala, če me bodo zavajali in ustrahovali. Pa so se zmotili! Ko so mu leta 1994 v Rožni dolini postavili spomenik, sem bila prepričana, da se je obračunavanje z njim nehalo, pa se je nekaj mesecev pozneje spet vse nadaljevalo. Tako Tonija pokopavamo že 24 let. Vedno ta spet in spet ...« ■

črna karta

1 (ena) smrtna žrtev

V tednu od 25. do 31. maja se je na slovenskih cestah zgodila ena smrtna prometna nesreča, v kateri je umrl en človek. Letos so slovenske ceste terjale 34 smrtnih žrtev, v enakem obdobju preteklega leta pa 36.

Sobota, 30. maj – Na regionalni cesti Stranice-Frankolovo, zunaj naselja Spodnje Stranice v občini Zreče, je ob 9:27 39-letni voznik vozil osebni avtomobil v smeri Frankolovega. Zunaj naselja Spodnje Stranice v desnem nepreglednem ovinku je zapeljal na nas-

proti smerno vozišče. V tistem trenutku je iz nasprotne smeri pripeljal 32-letni voznik motornega kolesa. Prišlo je do trčenja, v katerem je bil voznik motornega kolesa tako hudo ranjen, da je umrl na kraju nesreče.